

УДК 378.147

DOI: 10.32342/3041-2196-2024-2-28-15

І.П. ДРОЗДОВА,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування та соціально-
гуманітарних дисциплін»,
Державний біотехнологічний університет (м. Харків)

ВИМОГИ ДО ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ ВИКЛАДАЧІВ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН АГРАРНОГО ЗВО

У статті досліджено проблему формування професійних якостей викладачів фахових дисциплін аграрних закладів вищої освіти, зокрема проаналізовано вимоги сучасного українського суспільства щодо освічених і конкурентоспроможних фахівців, зазначених рівнем професіоналізму й особистісного розвитку.

Метою статті є обґрунтування вимог щодо професійних якостей викладачів фахових дисциплін закладу вищої освіти аграрного напрямку. Для виявлення професійних якостей були використані такі методи, як системний і синергетичний, а також загальнофілософські принципи об'єктивності.

Проблема ускладнюється умовами воєнного стану і подальшими перспективами корегування в післявоєнний період відновлення України. Завдання дослідження полягають у сфері визначення багатьох освітніх проблем. Здійснено аналіз наявних проблем і невирішених питань формування професійних якостей викладачів фахових дисциплін вищої школи аграрного напрямку, виявлених у системних суперечностях. Зауважено, що сучасний викладач має бути підготовленим до професійної діяльності із залученням інноваційних технологій, роботи в новому інформаційному суспільстві тощо. Для виявлення професійних якостей використано такі методологічні підходи, як системний, синергетичний; застосовувані загальнофілософські принципи об'єктивності тощо. Проведено аналіз професійних якостей викладача вищої школи і зазначено такі аспекти, як професійна відповідальність, автономність професії, відповідальність за результативність навчального процесу, високий рівень свободи, творчий характер діяльності, наукова робота викладача, виконання адміністративно-менеджерських процедур, самовдосконалення, формування самооцінки, постановка мети для формування професійних якостей і їх практична реалізація. Підкреслено роль і значущість мотивації як основи професійного вдосконалення викладачів аграрних ЗВО на підставі формування позитивних якостей викладача. Звернено увагу на освітній процес у закладах вищої освіти, організовані із забезпеченням наступності, цілеспрямованості й поступовості професійного розвитку за відтворювальним, змістовним, результативним, комплексним, креативним, формувальним рівнями. Розглянуто й зазначено важливість професійної придатності і професійної готовності, педагогічна діяльність характеризується такими якостями, як: обов'язковість, ретельність, добросовісність, вольові характеристики, відповідальність, самодисципліна, витримка, емоційна стабільність. Обґрунтовано зміст професійних якостей, значущих для аграрного сектора економіки: навички правильної організації робочого процесу, розбиратися в роботі сільськогосподарської техніки й сучасного виробництва, розуміти природні процеси тощо.

У висновках зазначено, що професійні якості викладача аграрного ЗВО передбачатимуть усвідомлений і цілеспрямований процес розвитку професійно якостей відповідно до соціальних вимог, педагогічної діяльності й особистої програми викладача у важких умовах воєнного стану.

Ключові слова: педагогічні вимоги, професійні якості викладача, освітній менеджмент, фундаментальні аспекти, мотивація, професійний рівень, професійна придатність, професійна готовність.

Постановка проблеми. Основою професійного й суспільного розвитку є висококваліфіковані й конкурентоспроможні фахівці. Сучасне українське суспільство вимагає освічених фахівців, чий успіх визначається рівнем професіоналізму й особистісного розвитку. Рівень професійного становлення і формування особистісних якостей є ключовою характеристикою фахівця і відіграє вирішальну роль не лише в конкретній галузі, наразі аграрній сфері економіки України, а й у суспільстві загалом.

Основним завданням закладів вищої освіти (ЗВО) є підготовка творчих, високоосвічених фахівців, здатних до ефективної діяльності за різних умов, зокрема й невизначених, тобто підготовка викладачів, які прагнуть до постійного самовдосконалення й саморозвитку, демонструють конкурентоздатність на ринку праці. Формування таких фахівців вимагає від викладачів, які забезпечують навчальний процес і професійну підготовку, також мати ці якості і провідні компетентності з метою практичного застосування в суспільній і господарській діяльності. Важливо, щоб викладач вищої школи був не лише професіоналом у своїй галузі, а й особистістю, яка невпинно прагне саморозвитку й самовдосконалення.

Науково-технічний прогрес у сфері агропромислового комплексу визначає потребу у формуванні викладача аграрного ЗВО як представника нового покоління якісно підготовлених професіоналів, підвищуючи вимоги до його професійних й особистісних характеристик. Водночас в аграрних ЗВО часто спостерігаємо відсутність планомірної системної і спеціальної педагогічної підготовки серед викладачів. Їх професійне становлення як педагогів відбувається повільно й хаотично, супроводжується численними методичними прорахунками, організаційними труднощами й комунікаційними помилками.

Така ситуація вказує на наявність проблем і нерозв'язаних питань у професійному розвитку позитивних професійних якостей викладачів фахових дисциплін ЗВО аграрного напрямку, що можна продемонструвати в суперечностях між:

- зростанням вимог до педагогічної діяльності викладачів і недостатнім рівнем їхнього педагогічного професіоналізму, що не відповідає очікуванням сучасного виробництва і вимогам інформаційного суспільства;
- необхідністю вдосконалення навчального процесу, упровадження нових змістів і технологій викладання й недостатньою готовністю і бажанням викладачів до здійснення таких змін;
- потребою в самовдосконаленні й саморозвитку викладачів і їхньою недостатньою активністю у розв'язанні цієї проблеми;
- необхідністю підвищення рівня готовності викладачів до безперервного професійного саморозвитку і відсутністю можливостей для організації цього процесу в рамках системи традиційної науково-методичної роботи закладу вищої освіти аграрного напрямку.

Для подолання цих наявних і деяких не настільки очевидних суперечностей необхідно, спираючись на сучасні психологічні й педагогічні теорії й наукові дослідження, створити в аграрних ЗВО педагогічні умови, що сприятимуть творчому саморозвитку і формуванню позитивних професійних якостей викладачів фахових дисциплін.

Аналіз сучасного стану вищої освіти й особливості професійної діяльності викладачів аграрних ЗВО свідчить про важливість формування ціннісно-мотиваційних установок до постійної відповідальної праці для розвитку професійних якостей і педагогічної майстерності.

Аналіз останніх досліджень. Творча діяльність викладача вищої школи щодо дослідження питань формування й розвитку сучасної світоглядно-методологічної парадигми в аспектах філософії освіти знайшла своє відображення в працях А. Алексюка, І. Зязюна, С. Вітвицької, О. Гури, Р. Гуревича, О. Дубасенюк, С. Сисоевої, Т. Сущенко та ін. Дослідники виявили важливі закономірності щодо формування вимог щодо вдосконалення професійної освіти і підвищення рівня майстерності педагогічних кадрів вищої школи.

В українській педагогіці також натрапляємо на низку робіт, присвячених ефективності діяльності викладача, визначеності низки умов поліпшення перспектив його науково-педагогічних пошуків, зокрема, високої кваліфікації залежно від теоретичної підготовки, покликання до педагогічної роботи, набуття міцних практичних умінь і навичок, творчого саморозвитку тощо (Н. Гузій, А. Ключко, М. Козяр, В. Коновалова, Н. Лосева, О. Лучанінова, М. Рогозіна, О. Романовська, Н. Сидорчук, Я. Чепіга та ін.).

Дослідниками визначено закономірності педагогічної діяльності у ЗВО, критерії ефективності викладача, основні характеристики його професіоналізму. Водночас спостерігаємо, що особливості професійної діяльності викладачів аграрних ЗВО та вимоги до їхніх професійних якостей ще не знайшли достатнього відображення в сучасних педагогічних дослідженнях.

Формулювання цілей статті. Мета статті – визначення й обґрунтування вимог до професійних якостей викладачів фахових дисциплін аграрного ЗВО. Проблема формування професійних якостей викладачів піддається корегуванню у зв'язку зі складними умовами воєнного стану і, зрозуміло, буде скорегована у післявоєнний період відновлення України.

Для виявлення професійних якостей були використані такі **методи**, як системний і синергетичний, а також загальнофілософські принципи об'єктивності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури дозволив з'ясувати суть і структурні компоненти професійних якостей викладача вищої школи. Для визначення специфіки професійної діяльності й комплексу вимог до професійних якостей викладачів фахових дисциплін аграрних ЗВО доцільно провести аналіз сучасного стану та пріоритетів розвитку системи вищої освіти, а також визначити нові вимоги, що висуває суспільство до викладацької діяльності.

Сучасний викладач має бути підготовленим до професійної діяльності із залученням інноваційних технологій, роботи в новому інформаційному суспільстві, легко орієнтуватися в активізації форм і методів навчання, постійно самовдосконалюватися та прагнути самореалізації [Статівка, Захарова, 2023].

До фундаментальних особливостей, вимог до професійних якостей викладача вищої школи належать такі аспекти:

1. Професійна відповідальність за збереження, передавання й застосування спеціалізованих знань, а також за їх розширення як в емпіричному, так і в теоретичному напрямках. Викладач закладу вищої освіти інтегрує у своїй діяльності функції фахового навчання й наукового дослідження.

2. Автономність професії. Основний об'єкт діяльності викладача – це наукові знання, тому його оцінюють за рівнем набуття цих знань і внеском у їх збереження, корекцію, подальшу передачу й розвиток. Лише колеги можуть належно оцінити і виявити критерії, що забезпечують професії викладача значущість та автономію.

3. Відповідальність за результативність навчального процесу лежить як на викладачах, так і на студентах, оскільки результати праці викладача проявляються не одразу, важко надати об'єктивну оцінку його роботи.

4. Високий рівень свободи в професії проявляється у виборі змісту, методів, засобів і технологій навчання, зокрема у створенні власного стилю викладання і створення професійного іміджу.

5. Творчий характер діяльності завжди обумовлений науковим натхненням і прагненням до незалежного характеру експериментальної діяльності. Професійне визнання з боку колег є основним чинником внутрішнього контролю самокорекції й саморегуляції.

6. Наукова робота викладача вищої школи передбачає участь у конференціях, симпозіумах, а також стажування, є невід'ємною частиною діяльності викладача.

7. Виконання адміністративно-менеджерських процедур може варіюватися залежно від ЗВО, є характерною рисою викладацької діяльності. В аграрному ЗВО освітній **менеджмент** має свою специфіку, зокрема яскраво визначені ознаки спеціалізації, пов'язані з підготовкою фахівців за професією типу «людина – природа». Вимоги до професійних якостей викладача забезпечуються можливістю творчого вдосконалення викладача в освітньому просторі ЗВО, здійснюється системно й поступово.

8. Самовдосконалення здійснюється завдяки усвідомленому саморозвитку, самовизначенню, самоаналізу, формуванню оригінального позитивного професійного іміджу, що передбачає певний рівень самосвідомості й ідентифікації себе з професією педагога.

9. Формування самооцінки та прийняття рішень щодо необхідності набуття позитивних професійних якостей педагога.

10. Постановка мети для формування професійних якостей і розробка індивідуальної програми самоорганізації з метою створення іміджу, що містить самоосвіту й самовдосконалення.

11. Практична реалізація професійних якостей викладача в навчальному процесі вищої школи аграрного напрямку завдяки самоаналізу, самоконтролю й самокорекції тощо.

Зазначені аспекти визначають педагогічні вимоги, необхідні для ефективних професійних якостей викладачів фахових дисциплін. Соціально-економічні особливості викладацької діяльності свідчать про унікальну мотивацію цієї професії, що відрізняється від інших. Урахування цих фундаментальних характеристик є необхідним для вибору критеріїв оцінки професійної майстерності викладачів вищої школи, обумовлені формуванням професійних якостей викладача.

Як основа професійного вдосконалення викладачів аграрних ЗВО на підставі формування позитивних якостей викладача виступає мотивація. Адже мотивація – це сукупність стимулів, що спонукають до діяльності, спрямованої на задоволення потреб суб'єкта, та визначається спрямованою активністю індивіда. Стимулювально-мотиваційний компонент має велике значення для навчального процесу [Ягупов, 2002]. Формування *мотивації навчальних дій* – це відповідальний етап діяльності педагога. Глибокі, міцні, емоційно забарвлені та змістовні мотиви забезпечують ефективність навчально-пізнавальних дій тих, хто навчається, і надають їм конкретну направленість.

Мотивація до формування професійних якостей у педагога виникає тоді, коли він досягає глибокої внутрішньої впевненості у значущості цього процесу для особистісно-професійного зростання, а також набуває непохитного переконання у своїх педагогічних здібностях.

Щоб викладач фахових дисциплін мав мотивацію до формування професійних якостей, тобто до саморозвитку й самовдосконалення, необхідно, щоб він:

- мав адекватне уявлення про свою діяльність й особистісні якості;
- усвідомлював цінність викладацької діяльності для розвитку суспільства та значення саморозвитку для професійної самореалізації;
- розумів вимоги, що висуває перед ним суспільство як перед висококваліфікованим і конкурентоспроможним професіоналом [Лучанінова, 2023].

Практична реалізація проблеми формування професійних якостей викладачів зумовлює необхідність створення в освітньому процесі ЗВО системи наукового й навчально-методичного супроводу, що забезпечить поступове формування ціннісного ставлення викладача до професійної діяльності.

З цією метою освітній процес у закладах вищої освіти аграрного спрямування має здійснюватися й бути організований у відповідних рамках із забезпеченням *наступності, цілеспрямованості й поступовості професійного розвитку*, що відображається в таких рівнях:

1. Відтворювальний – проектування дій на основі зразків системи педагогічних поглядів, тобто рівень передбачає планування освітньої діяльності на засадах існуючих моделей педагогічної теорії, що забезпечує відтворення вже напрацьованих підходів і методик.

2. Змістовний – формування індивідуального ціннісного ставлення до навчальної та науково-дослідної діяльності. Акцентується рівень на формуванні конкретного доцільного ставлення до пошукових досліджень і наукових розвідок, сприяючи усвідомленню важливості набутих знань у професійній сфері.

3. Результативний – творче осмислення цінності педагогічної діяльності з позиції її суспільного й особистісного значення. Такий рівень орієнтований на конструктивне розуміння значущості педагогічної розбудови, її впливу як на суспільство загалом, так і на особистісний розвиток окремих індивідів.

4. Комплексний – прийняття багатофункціональної моделі педагогічної діяльності в контексті неперервної освіти. Цей рівень передбачає прийняття універсальної моделі педагогічних дій, що інтегрує різні аспекти професійної діяльності в умовах безперервної освіти.

5. Креативний – продуктивне моделювання професійної діяльності в умовах модернізації освіти, рівень, що передбачає розвинену креативність професійної діяльності в умовах модернізації освіти, де творчий підхід стає основою для інновацій у педагогічній практиці.

6. Формувальний – усвідомлення професійної діяльності в контексті загальнолюдських цінностей, зокрема рівень спрямований на усвідомлення професійної діяльності в контексті світових надбань, що підкреслює моральні й етичні аспекти професійної освіти.

Професійно обумовлені вимоги до професійних якостей викладача пов'язані з термінами *професійна придатність* і *професійна готовність*. Під професійною придатністю

розуміють сукупність психічних і психофізіологічних особливостей людини, необхідних для досягнення успіху в обраній професії; під професійною готовністю – психологічну, психофізіологічну, фізичну готовність (тобто професійну придатність) та науково-теоретичну і практичну підготовку викладача [Татаурова-Осика, 2009, с. 281].

Професійна діяльність характеризується такими важливими професійними якостями, як обов'язковість, ретельність, добросовісність, а також сильні волеволі характеристики. Професійна придатність до засвоєння та практичного здійснення діяльності підпорядковується розвитку, особливостям прояву та відмінним характеристикам відповідних особистісних властивостей та якостей сучасного фахівця [Лаврентьєва, Крупський, 2022].

Утім, беручи до уваги відомі відмінності у змісті професійно важливих якостей, різних видах діяльності наявна низка особистісних професійно значущих якостей (особливих для будь-якої професії, зокрема й в аграрного сектора економіки), їх формування і вияв поєднуються з тим чи тим видом діяльності, наприклад, такі якості, як відповідальність, самодисципліна і витримка, емоційна стабільність.

Можна зазначити професійні якості, притаманні фахівцям аграрних професій: бути не тільки вправним управлінцем і мати навички правильної організації робочого процесу. Величезну роль відіграють профільні аграрні знання (орієнтуватися в роботі сільськогосподарської техніки й сучасного виробництва, розуміти природні процеси: види ґрунтів, етапи росту та розвитку рослин тощо, знати біологію, хімію й інші природничі науки), уміння й навички адекватного планування і швидкого реагування на нестабільні умови професійної діяльності [Ковальчук, 2018].

Професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників передбачає регулярну самоосвіту й участь у програмах підвищення кваліфікації й різноманітні види, форми професійного зростання [Методичні рекомендації для професійного розвитку науково-педагогічних працівників, 2020]. Питання підвищення відповідальності викладачів ЗВО до виконання своїх обов'язків неодноразово обговорювалося на нарадах, засіданнях кафедр і методичних семінарах і є першочерговим у всіх напрямках освітнього менеджменту. Розповсюдженим варіантом набуття й удосконалення власних знань є онлайн-платформи, перегляд вебінарів, участь в онлайн-конференціях [Жорова, Кузьмич, Назаренко, 2012].

Умови воєнного часу, зміни освітніх перспектив і розширення інформаційного простору вплинули на зміст і особливості підготовки викладачів до професійної діяльності, а також на форми і види їхніх самоосвітніх дій, і, зокрема, на формування їх професійних якостей. Це зумовлено тим, що викладачі стали набагато більше усвідомлювати значущість саморозвитку і самовдосконалення як особистісно й суспільно важливої діяльності, що сприяло зростанню внутрішньої потреби в систематичному оновленні та поглибленні професійних знань [Волкова, Кожушко, Онищенко, 2024].

Тож було прийнято рішення про необхідність переходу до більшої відповідальності у сфері професійної освіти, що передбачає посилення ролі всіх суб'єктів освітньої політики та їх взаємодії.

Із цього випливає висновок, що важливим аспектом освітнього менеджменту для подолання негативних тенденцій і забезпечення ефективності й удосконаленні системи вищої освіти є передусім підвищення професіоналізму педагогічних працівників, зокрема в сучасних умовах воєнного стану.

Слід підкреслити, що мова йде не лише про розроблення й упровадження відповідних організаційних форм і технологічних прийомів, а й про створення алгоритмів професійної діяльності, що сприятимуть становленню педагогів як творчих особистостей із системним баченням педагогічної реальності, здатних до неперервного професійного саморозвитку [Корсікова, 2020].

Основою діяльності щодо вирішення цього завдання визначено організацію професійно-педагогічної освіти та самоосвіти у вищій школі, що ґрунтується на таких засадах:

- розроблення стратегії розвитку системи самоосвіти, визначення її пріоритетів і реалізація цієї стратегії через різні програми розвитку;
- організація наукових досліджень, спрямованих на вдосконалення професійно-педагогічної самоосвіти та перехід її на новий якісний рівень;
- активне поширення інноваційної освітньої діяльності, підтримка та вивчення інноваційних ініціатив кожного педагога аграрного ЗВО;

– створення умов для особистісного і професійного саморозвитку педагогів через розроблення й реалізацію спеціальних програм у межах діяльності аграрного ЗВО;
– структурування моніторингової діяльності для оцінювання якості роботи кафедр і рівня професіоналізму кожного педагога.

Висновки. У процесі дослідження проблеми професійного саморозвитку викладачів фахових дисциплін аграрних закладів вищої освіти (ЗВО) було встановлено її недостатню розробленість у педагогічній та психологічній літературі. Теоретичний аналіз показав, що ця проблема є однією з актуальних у педагогічній теорії та практиці професійної освіти, що зумовлено підвищенням вимог до рівня професіоналізму викладачів вищої школи, а також недостатньою теоретичною опрацюванням питань професійного становлення викладачів без педагогічної освіти.

Професійні якості викладача аграрного ЗВО визначено як усвідомлений, цілеспрямований процес творчого зростання професійної майстерності й розвитку професійно значущих якостей відповідно до соціальних вимог, педагогічної діяльності й особистої програми викладача у важких умовах воєнного стану. Готовність до неперервного професійного самовдосконалення і саморозвитку забезпечує можливість професійно-творчої самореалізації викладача в освітньому просторі аграрного ЗВО.

Перспективи подальших досліджень передбачають вивчення та поширення досвіду найкращих здобутків педагогічної теорії вищої освіти. Особливої уваги потребують питання організації інноваційної педагогічної діяльності викладачів аграрних ЗВО, що передбачає підготовку викладачів фахових дисциплін до впровадження інноваційних педагогічних технологій та інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес, участь у науково-практичних конференціях і залучення до науково-дослідницької педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

Волкова, Н.П., Кожушко, С.П., Онищенко, М.Ю. (2024). Самоосвіта викладача в умовах воєнного стану: з досвіду закладу вищої освіти. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля: Серія Педагогіка і психологія*, 1(24), 18–29. doi: 10.32342/2522-4115-2024-1-27-2

Жорова, І.Я., Кузьмич, Т.О., Назаренко, Л.М. (2012). *Самоосвіта педагога як умова підвищення його професійної компетентності*: методичні рекомендації. Херсон: РІПО.

Закон України «Про вищу освіту». Редакція від 24.03.2024. Відновлено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Ковальчук, В.І. (2018). Професійний розвиток педагогічних працівників в умовах інформаційного суспільства. In М.О. Кириченко, Л.М. Сергеева (Ред.), *Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент* (с. 133–157). Київ: Інтерсервіс.

Корсікова, К.Г. (2020). Самоосвіта сучасного вчителя як безперервний процес удосконалення педагогічної майстерності. *Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень: матеріали міжнародної наукової конференції*, 20 березня, Херсон (с. 97–99). Херсон: МЦНД.

Лаврентьева, О.О., Крупський, О.П. (2022). Психолого-педагогічні засади формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх фахівців. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*, 2 (24), 41–49. doi: 10.32342/2522-4115-2022-2-24-4

Лучанінова, О.П. (2023). Трансдисциплінарний підхід до підвищення кваліфікації викладачів вищої школи в умовах воєнного стану і повоєнного періоду. *Імідж сучасного педагога*, 5 (212), 54–62. doi: 10.33272/2522-9729-2023-5(212)-54-62

Методичні рекомендації для професійного розвитку науково-педагогічних працівників. (2020). Наказ МОН України №1504 від 04.12.2020 р. Відновлено з <https://mon.gov.ua/ua/npa/deyaki-pitannya-profesijnogo-rozvitku-naukovo-pedagogichnih-pracivnikiv>

Статівка, В., Захарова, І. (2023). Особливості управління навчальним процесом в умовах воєнного стану як складова професійної діяльності педагога. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 3 (127), 219–238. doi: 10.24139/2312-5993/2023.03/219-238

Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. (2022). Розпорядження МОН від 23 лютого 2022 року № 286-р. Відновлено з <https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/strategiya-rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-na-2022-2032-roki>

Татаурова-Осика Г.П. (2009). Технологія визначення професійної придатності та професійно важливих якостей особистості. *Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*, 6 (2), 274–283.

Ягупов, В.В. (2002). *Педагогіка: навч. посібник*. Київ: Либідь. Відновлено з https://eduknigi.com/ped_view.php?id=133

References

Korsikova, K.H. (2020). *Samoosvita suchasnoho vchytelia yak bezperervnyi protses udoskonalennia pedahohichnoi maisternosti* [Self-education of a modern teacher as a continuous process of improving pedagogical mastery]. *Materialy naukovo-praktychnoi konferentsii «Tekhnologii, instrumenty ta strategii realizatsii naukovykh doslidzen»* [Proc. Scien. and Pract. Conf. «Technologies, tools and strategies for the implementation of scientific research»]. Kherson, pp. 97–99. (In Ukrainian).

Kovalchuk, V.I. (2018). *Profesiynyi rozvytok pedahohichnykh pratsivnykiv v umovakh informatsiinoho suspilstva* [Professional development of teaching staff in the information society]. M.O. Kyrychenko, L.M. Serheyeva (Eds.) *Vidkryta osvita: innovatsiini tekhnologii ta menedzhment* [Open Education: Innovative Technologies and Management]. Kyiv, Interservis Publ., pp. 133–157. (In Ukrainian).

Lavrentieva, O., Krupskiy, O. Psychological and pedagogical bases of formation of the future specialists' individual style of professional activities. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series: Pedagogy and Psychology*, 2022, no. 2 (24), pp. 41–49. doi: 10.32342/2522-4115-2022-2-24-4 (In Ukrainian).

Luchaninova, O. Transdisciplinary approach to advanced training of higher education teachers in martial law and the postwar period. *Image of the Modern Pedagogue*, 2023, no. 5 (212), pp. 54–62. doi: 10.33272/2522-9729-2023-5(212)-54-62 (In Ukrainian).

Ministry of Education and Science of Ukraine (2020). Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine “Methodological recommendations for the professional development of scientific and pedagogical workers”. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/npa/deyaki-pitannyaprofesijnogo-rozvitku-naukovo-pedagogichnih-pracivnykiv> (Accessed 14 October 2024). (In Ukrainian).

Ministry of Education and Science of Ukraine (2022). Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine «Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2022–2032». Available at: <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishyiv-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki> (Accessed 14 October 2024). (In Ukrainian).

Stativka, V., Zakharova, I. (2023). *Osoblyvosti upravlinnia navchalnym protsesom v umovakh voiennoho stanu yak skladova profesiinoi diialnosti pedahoha* [Features of educational process management in conditions of martial law as a component of a teacher's professional activity]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii* [Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies], 2023, no. 3(127), pp. 219–238. doi: 10.24139/2312-5993/2023.03/219-238 (In Ukrainian).

Tataurova-Osyka, G.P. *Tekhnologiiia vyznachennia profesiinoi prydatnosti ta profesiino vazhlyvykh yakosteï osobystosti* [Technology for determining professional suitability and professionally important personality qualities]. *Collection of Research Papers “Problems of Modern Psychology”*, 2009, vol. 6 (2), pp. 274–283. (In Ukrainian).

The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine “On Higher Education”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (Accessed 15 September 2024). (In Ukrainian).

The Verkhovna Rada of Ukraine (2022), “Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022–2032”, available at: <https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvitadoroslikh/strategiya-rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-na-2022-2032-roki> (Accessed 14 October 2024). (In Ukrainian).

Volkova, N.P., Kozhushko, S.P., Onishchenko, M.Yu. Teacher's self-education under the conditions of martial law: from the experience of a higher education institution. *Alfred Nobel University Journal of Pedagogy and Psychology*, 2024, no. 1(24), pp. 18–29. doi: 10.32342/2522-4115-2024-1-27-2 (In Ukrainian).

Yagupov, V.V. (2002). *Pedagogy: Education. Manual*. Kyiv, Lybid, 560 p. Available at: https://eduknigi.com/ped_view.php?id=133 (Accessed 14 October 2024). (In Ukrainian).

Zhorova, I.Ya., Kuzmich, T.O., Nazarenko, L.M. (2012). *Self-education of a teacher as a way of improvement of their professional competence*. Kherson, RIPO Publ., 48 p. (In Ukrainian).

REQUIREMENTS FOR THE PROFESSIONAL QUALITIES OF LECTURERS IN SPECIALISED SUBJECTS IN AGRICULTURAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Drozdova Iryna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of UNESCO department Philosophy of Human Communication and Social and Humanitarian Disciplines, State Biotechnological University, Kharkiv.

e-mail: irina2017ksada@gmail.com.

ORCID: 0000-0001-9632-458

DOI: 10.32342/3041-2196-2024-2-28-15

Keywords: pedagogical requirements, professional qualities of a lecturer, educational management, fundamental aspects, motivation, professional level, professional suitability, professional readiness.

The **purpose of the article** is to substantiate the requirements for the professional qualities of lecturers in specialized subjects in higher education institutions in the agrarian direction. The **tasks of the research** consist in defining many educational problems. An analysis of the existing problems and unresolved issues of the formation of professional qualities of lecturers in specialized subjects in agrarian higher education institutions, revealed in systemic contradictions, was carried out. It was noted that a modern lecturer should be prepared for professional activities involving innovative technologies, work in the new information society, etc. **Methodological approaches** such as systemic and synergistic ones were used to identify professional qualities; general philosophical principles of objectivity were applied as well. **The article examines** the problem of the formation of professional qualities of lecturers of agricultural courses in higher education institutions; in particular, the requirements of modern Ukrainian society for educated and competitive specialists, specified by the level of professionalism and personal development, are analyzed. The problem is complicated by the conditions of martial law and further prospects for adjustment in the post-war period of recovery of Ukraine. An analysis of the professional qualities of a lecturer was carried out, and such aspects as professional responsibility, autonomy of the profession, responsibility for the effectiveness of the educational process, high level of freedom, creative nature of activity, scientific work of the lecturer, implementation of administrative and managerial procedures, self-improvement, formation of self-esteem, and goal setting were noted as critical ones for the formation of professional qualities and their practical implementation. The role and importance of motivation as the basis of professional improvement of lecturers in agricultural higher education institutions on the basis of the formation of positive qualities of the lecturer is emphasized. Attention is drawn to the educational process in institutions of higher education, organized to ensure continuity, purposefulness and gradualness of professional development at the reproductive, meaningful, effective, complex, creative, and formative levels. The importance of professional suitability and professional readiness is considered and indicated; pedagogical activity is characterized by the following qualities: obligation, thoroughness, conscientiousness, strong-willed characteristics, resourcefulness, self-discipline, endurance, and emotional stability. The content of professional qualities significant for the agrarian sector of the economy is substantiated: skills in the correct organization of the work process, understanding the operation of agricultural machinery and modern production, understanding natural processes, etc.

The **conclusions** indicate that the professional qualities of the lecturer in the agricultural higher education institution will involve a conscious and purposeful process of developing professional qualities in accordance with social requirements, pedagogical activity and the personal program of the lecturer in the difficult conditions of martial law.

Дата надходження до редакції / Submitted: 10.05.2024

Дата прийняття до публікації / Accepted: 05.11.2024

Дата публікації / Published: 19.12.2024